

Warszawa, 31-10-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

WZF.511.1.2024.ST

Pan

Władysław Kosiniak-Kamysz

Wiceprezes Rady Ministrów

Minister Obrony Narodowej

Szanowny Panie Premierze,

dziękuję za stanowisko przekazane w piśmie z dnia 22 października br. (sygn. BMON-WSiW.0503.1682.202) , które otrzymałem w związku z wystąpieniem dotyczącym braku możliwości wniesienia do sądu administracyjnego skargi na decyzje w sprawie powołania do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej oraz powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych. Z przykrością jednak informuję, że nie podzielam jego istoty, tzn. że wyłączenie w tych sprawach prawa do sądu nie narusza standardu konstytucyjnego.

Wyłączenie powyższe wynika wprost z treści art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248). Przepisy te stanowią, że skarga do właściwego sądu administracyjnego nie może być wniesiona na decyzje w sprawach powołania do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej oraz powołania do odbycia ćwiczeń wojskowych.

Nie powinno budzić wątpliwości, że wskazane powołania stanowią nie tylko realizację konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny przez osobę posiadającą obywatelstwo polskie (art. 85 ust. 1 Konstytucji RP), lecz również stanowią władczą ingerencję władzy publicznej w takie konstytucyjnie chronione dobra jednostki jak życie prywatne, życie rodzinne oraz decydowanie o swoim życiu osobistym (art. 47 Konstytucji RP). Powołania, o których mowa w art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o obronie Ojczyzny oznaczają bowiem z punktu widzenia jednostki, do której zostały skierowane, konieczność porzucenia sfery prywatności rozumianej jako prawo do bycia pozostawionym samemu sobie na rzecz realizacji obowiązku publicznoprawnego w ramach umundurowanej, poddanej rozkazom zbiorowości. Wymienione powołania w sposób oczywisty wpływają też na życie rodzinne, zarówno w sensie osobistym (ograniczenie bezpośrednich codziennych kontaktów z członkami rodziny) jak też w sensie ekonomicznym poprzez ingerencję w aktywność zawodową osoby powoływanej, a tym samym ingerencję w jej zdolność zarobkową. Powołania powyższe wkraczają także w sferę prawa do decydowania o swoim życiu osobistym (art. 47 *in fine* Konstytucji RP). W przypadku powołania, to nie jednostka decyduje bowiem o tym, w jaki sposób, gdzie i z kim spędzi kolejne miesiące, tygodnie czy dni swojego życia, lecz czyni to za nią organ władzy publicznej.

W świetle powyższego nie powinno budzić wątpliwości to, że powołania o których mowa w art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o obronie Ojczyzny stanowią „sprawę” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Prawo do sądu obejmuje bowiem wszelkie sytuacje, w których pojawia się konieczność rozstrzygnięcia o prawach podmiotu w relacji do innych równorzędnych podmiotów lub w relacji do władzy publicznej, a jednocześnie natura danych stosunków prawnych

wyklucza arbitralność rozstrzygania o sytuacji prawnej podmiotu przez drugą stronę tego stosunku (np. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 10 maja 2000 r., sygn. akt K 21/99, OTK z 2000 r., Nr 4, poz. 109; 25 lutego 2002 r., sygn. akt SK 29/01, OTK z 2002 r., Nr 1/A, poz. 5; 19 lutego 2003 r., sygn. akt P 11/02, OTK z 2003 r., Nr 2/A, poz. 12; 22 stycznia 2013 r., sygn. akt SK 18/11, OTK z 2013 r., Nr 1/A, poz. 4).

Jak zaś wskazał Trybunał Konstytucyjny (wyrok z dnia 10 maja 2000 r., sygn. akt K 21/99, OTK z 2000 r., Nr 4, poz. 109), „jeżeli więc art. 45 ust. 1 konstytucji dotyczy dochodzenia przed sądem wszelkich praw (także ustanowionych w innych aktach normatywnych niż konstytucja), to art. 77 ust. 2 konstytucji obejmuje swoim zakresem jedynie prawa i wolności gwarantowane konstytucyjnie. W tym znaczeniu art. 77 ust. 2, stanowiąc uzupełnienie i rozwinięcie ogólniejszego ujęcia z art. 45 ust. 1, zawiera zarazem swoistą regulację szczególną w stosunku do art. 45 ust. 1 konstytucji. Płyne stąd istotny wniosek co do zakresu dopuszczalnych ograniczeń prawa do sądu. Ograniczenia prawa do sądu ustanawiane normą ustawową, stosownie do art. 31 ust. 3 konstytucji, muszą uwzględniać kategorię zakaz zamykania drogi do sądu zawarty w art. 77 ust. 2 w zakresie dochodzenia konstytucyjnych wolności i praw; *ergo* wyłączenie drogi sądowej w sprawach związanych z naruszeniem wolności i praw może być ustanowione jedynie wprost w przepisie konstytucyjnym.”

Ponieważ powołania, o których mowa w art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o obronie Ojczyzny – jak już wskazano powyżej - ingerują bezpośrednio w konstytucyjne prawa określone w art. 47 Konstytucji RP, w tym zakresie

zastosowanie znajduje także kategoriyczny zakaz zamykania drogi sądowej wynikający z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP.

We wspomnianym na wstępie piśmie Ministra Obrony Narodowej wskazano na negatywne następstwa, do jakich prowadziłoby otwarcie drogi sądowej w sprawach wymienionych w art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o obronie Ojczyzny. W tym kontekście zwrócić należy po pierwsze jeszcze raz uwagę na kategoriyczne brzmienie art. 77 ust. 2 Konstytucji RP, który wyklucza wyłączenie drogi sądowej w sprawie o naruszenie któregośkolwiek z praw wymienionych w art. 47 Konstytucji RP; po drugie sam ustrojodawca przesądził o tym (art. 233 ust. 1 Konstytucji RP), że ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu wojennego i wyjątkowego nie może ograniczać dostępu do sądu. Skoro więc dostępu do sądu nie można ograniczyć w wymienionych stanach nadzwyczajnych, to tym bardziej nie można tego uczynić w okresie normalnego funkcjonowania państwa.

Argumentów za wyłączeniem prawa do sądu w omawianych sprawach nie dostarcza też powołane w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 27 marca 2024 r. (sygn. akt II SA/Wa 318/2, Lex nr 3735409). W uzasadnieniu tego postanowienia sąd jedynie zreferował obowiązujący stan prawny, nie zawarł natomiast jakiegokolwiek oceny tego stanu z punktu widzenia dochowania konstytucyjnego standardu dostępu do sądu.

Wreszcie argumentów za obroną poglądu o dopuszczalności wyłączenia drogi sądowej w sprawach wymienionych w art. 122 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o obronie Ojczyzny nie dostarcza także powołany w udzielonej odpowiedzi wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 czerwca 1998 r. (sygn. akt K 28/97, OTK z

1998 r., Nr 4, poz. 50). Wręcz przeciwnie, wyrok ten (dotyczący żołnierzy zawodowych) potwierdza, że sprawy powołania do służby wojskowej oraz zwolnienia ze służby wojskowej powinny być, zgodnie z obowiązującym porządkiem konstytucyjnym, poddane kontroli sądowej. Odmiennie, a więc łącznie z wyłączeniem drogi sądowej, mogą być potraktowane natomiast sprawy uprawnień żołnierzy w ramach zawiązanego już stosunku służbowego, gdyż – jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny – „nie wiążą się one w sposób bezpośredni z realizacją konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela.”

Pragnę ponadto podkreślić, że fakt, iż przepis ustawowy jest wynikiem realizacji obowiązku konstytucyjnego jednostki, w żadnym razie nie oznacza, iż konstytucyjny standard ochrony sądowej jest w tym przypadku obniżony, czy tym bardziej że dopuszczalne jest wyłączenie drogi sądowej. Dość wspomnieć o wyrażonym w art. 84 Konstytucji obowiązku ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków. Jest oczywiste, że decyzje organów władzy publicznej służące realizacji tego obowiązku są zaskarżalne do sądów. Analogiczny standard odnosi się do realizacji innych obowiązków konstytucyjnych, w tym obowiązków, o których mowa w art. 85 Konstytucji.

W związku z powyższym ponownie zwracam się do Pana Premiera, stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 ze zm.) o analizę opisanego problemu i rozważenie potrzeby podjęcia prac legislacyjnych w celu dostosowania obowiązującego w tym zakresie stanu prawnego do standardu wynikającego z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP.

Z wyrazami szacunku,

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/